

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA

MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

621

KISWAHILI

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2022

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A na B.
2. Jibu maswali yote.

1. Mwanafunzi anayeijifunza lugha ya Kiswahili anapata ujuzi gani? Taja kwa mtiririko kwa kuanza na ujuzi wa kwanza hadi wa nne.

Mwanafunzi anayeijifunza lugha ya Kiswahili anapata ujuzi wa kusikiliza. Ujuzi huu humwezesha mwanafunzi kuelewa lugha kuititia sauti, lafudhi, na intonesheni mbalimbali anazosikia kutoka kwa walimu au wazungumzaji wengine wa Kiswahili.

Ujuzi wa pili ni ujuzi wa kuzungumza. Ujuzi huu humsaidia mwanafunzi kutumia lugha ya Kiswahili kwa njia ya mazungumzo ili kuwasiliana kwa ufasaha na kwa mpangilio unaoeleweka.

Ujuzi wa tatu ni ujuzi wa kusoma. Huu ni uwezo wa mwanafunzi kutambua na kuelewa maana ya maandiko mbalimbali yaliyoandikwa kwa lugha ya Kiswahili.

Ujuzi wa nne ni ujuzi wa kuandika. Ujuzi huu humpa mwanafunzi uwezo wa kuwasilisha mawazo yake kwa maandishi kwa kutumia lugha sahihi ya Kiswahili.

2. “Fikiri huvutia sana na wahusika katika hadithi mbalimbali anazosoma.” Chambua kwa ufupi wahusika wanane waliomo katika hadithi hizo.

Wahusika wakuu ni wahusika ambao wana nafasi kubwa katika kusukuma mbele au kuendeleza hadithi. Hawa ndiyo wanaobeba dhamira kuu ya hadithi.

Wahusika wa mzunguko ni wale wanaobadilika kitabia au kimtazamo kadri matukio ya hadithi yanavyosonga mbele. Mabadiliko haya hujitokeza kulingana na mazingira na matukio wanayokumbana nayo.

Wahusika bapa ni wahusika ambao tabia zao hubaki vile vile kutoka mwanzo hadi mwisho wa hadithi. Hawa hawaonyeshi mabadiliko yoyote ya kitabia au mtazamo.

Wahusika wadogo ni wale wanaojitokeza kwa kipindi kifupi kwenye hadithi lakini wanatoa mchango fulani katika uendelezaji wa matukio au kusisitiza maudhui.

3. Chagua neno sahihi kutoka katika orodha ya maneno yaliyo katika kisanduku kisha kamilisha muundo wa sentensi zifuatazo:

- (a) Tulikutana naye baadae akaondoka.
- (b) Watu hawa waliingia nchini mwaka juzi.
- (c) Juma hakufaulu mtihani lakini alisoma kwa bidii.
- (d) Nitanunua gari au kujenga nyumba.
- (e) Mwanafunzi akikimbia kwa kasi huupita mshale.
- (f) Baba anakula wali kwa kijiko.
- (g) Mama yangu ni mpishi mzuri sana.
- (h) Sisi tutasafiri pamoja na huyu.

4. Ni mambo gani yanayotakiwa kuzingatiwa ili kusaidia utungaji wa maandishi kuwa bora zaidi? Taja mambo manne.

Kuzingatia kanuni za sarufi kunahakikisha kuwa maandishi yanafuata muundo sahihi wa lugha na hivyo kuleta uelewa sahihi kwa msomaji.

Matumizi sahihi ya alama za uandishi kama vile koma, nukta, na alama za kuuliza husaidia kuonesha miisho ya sentensi na mpangilio wa mawazo.

Uchaguzi wa msamati unaoendana na hadhira na muktadha wa maudhui husaidia kufikisha ujumbe kwa njia nyepesi na yenye maana.

M pangilio mzuri wa mawazo kuanzia utangulizi, kiini na hitimisho husaidia kumwelekeza msomaji kufuatilia mwelekeo wa maandiko kwa urahisi.

5. Kwa kutumia mfano kwa kila moja, tofautisha aina za maneno zifuatazo:

(a) Kiwakilishi na Kivumishi

Kiwakilishi ni neno linalochukua nafasi ya nomino. Mfano: Asha alipika chakula. Yeye alikula peke yake. Neno “yeye” limechukua nafasi ya “Asha”.

Kivumishi ni neno linaloeleza sifa ya nomino. Mfano: Mtoto mzuri alipita mbele yetu. Neno “mzuri” linaeleza sifa ya mtoto.

(b) Kiunganishi na Kihuishi

Kiunganishi ni neno linalounganisha sentensi au vipashio vya lugha. Mfano: Alikula chakula lakini hakuenda shule. Neno “lakini” linaunganisha sentensi mbili.

Kihuishi ni neno linaloonyesha uhusiano wa nomino na maneno mengine. Mfano: Kitabu kiko juu ya meza. Neno “juu ya” linaonyesha uhusiano wa kitabu na meza.

6. Mwalimu anayetumia onyesho mbinu wakati wa kufundisha somo la Kiswahili hupata manufaa gani? Eleza kwa ufupi kwa kutumia hoja nne.

Mwalimu humwezesha mwanafunzi kuelewa kwa kuona kwa macho kile kinachofundishwa, hali inayoboresha ufahamu wa dhana au somo.

Mbinu ya onyesho huwafanya wanafunzi kushiriki kwa vitendo na hivyo kujifunza kwa njia shirikishi na ya kiutendaji.

Humsaidia mwalimu kueleza na kufafanua hatua kwa hatua jambo fulani kwa urahisi, hasa katika masomo ya vitendo au mchakato.

Inasaidia kuimarisha kumbukumbu ya mwanafunzi kwani kile kinachoonekana hukaa kwa muda mrefu kwenye fahamu kuliko kinachosikiwa tu.

7. Picha na michoro inayopaswa kuwemo katika kitabu cha kida cha mwanafunzi wa shule ya msingi inatakiwa kuwa na sifa gani? Eleza kwa ufupi sifa nne.

Michoro na picha zinapaswa kuwa wazi na kueleweka kwa urahisi ili mwanafunzi aweze kupata ujumbe kwa haraka.

Ziwe na uhusiano wa moja kwa moja na mada au maudhui ya somo linalofundishwa ili kusaidia kuelewa vizuri dhana husika.

Picha na michoro zinapaswa kuwa za kuvutia ili kuwashamasisha wanafunzi kuendelea kujifunza kwa shauku.

Ziepuke kuwa za kutisha au zisizofaa kimazingira ya kimaadili ili zisiharibu maadili ya watoto wa shule ya msingi.

Naendelea na maswali yaliyobaki.

8. Mwalimu anaweza kupata zana bora za kufundishia na kujifunzia somo la Kiswahili kwa namna gani? Ainisha namna nne.

Mwalimu anaweza kupata zana bora kwa kutumia vitabu vya kiada na ziada vilivyoidhinishwa na taasisi ya elimu, ambavyo vina maudhui ya kitaaluma na mifano ya kutosha.

Anaweza kutumia vifaa vya kielektroniki kama kompyuta, projektia au simu janja kupata maarifa na mbinu mpya kupitia video na mifumo ya kielimu ya kidigitali.

Mwalimu anaweza kushiriki warsha, semina na makongamano ya kitaaluma ili kujifunza mbinu na zana mpya zinazosaidia katika ufundishaji wa Kiswahili.

Kushirikiana na walimu wenzake kupitia vikundi kazi au majukwaa ya kitaaluma husaidia kubadilishana maarifa na zana mbalimbali bora za kufundishia.

9. Mwalimu Kibonde amepanga kuwafundisha wanafunzi wake wa Darasa la Tano somo la kusoma kimya. Fafanua kwa ufupi hatua nne atakazopaswa kuzifuata wakati wa kufundisha somo hilo.

Hatua ya kwanza ni kuwaeleza wanafunzi maana na umuhimu wa kusoma kimya ili kuwapa mwelekeo wa lengo la somo.

Hatua ya pili ni kuwapa kifungu kifupi cha kusoma ambapo wanafunzi watalisoma kimya kimya bila kutamka maneno kwa sauti.

Hatua ya tatu ni kuwaliza maswali yanayohusiana na kifungu walichosoma ili kupima kiwango cha uelewa wao bila kusoma tena kwa sauti.

Hatua ya nne ni kutoa mrejesho wa maswali yaliyoulizwa na kurekebisha pale panapohitajika kwa kutumia hoja kutoka kwenye kifungu walichokisoma.

10. Je, ni changamoto gani zinaweza kujitokeza iwapo mwalimu atatumia mbinu ya kualika mgeni katika ufundishaji na ujifunzaji wa somo la Kiswahili? Chambua kwa ufupi changamoto nne.

Mgeni anaweza kukosa utaalamu wa kufundisha na hivyo kushindwa kufikisha ujumbe kwa njia bora au ya kitaaluma.

Wanafunzi wanaweza kuchukulia somo kama burudani na kupoteza mwelekeo wa kielimu, hivyo kupunguza makini darasani.

Huenda mgeni asifuate mtaala au muundo wa somo unaotakiwa hali ambayo inaweza kuathiri utekelezaji wa maudhui ya mtaala.

Mwalimu anaweza kupoteza muda mwangi katika maandalizi ya ujio wa mgeni badala ya kutumia muda huo kwa kazi ya kufundisha moja kwa moja.

11. Mwandikie barua Alfa Mkanunju wa S.L.P 18 Mwanza ambaye ni rafiki yako, umweleze kuwa umehamia Katavi kikazi. Jina lako liwe Mafuniko Mengi wa S.L.P 218, Katavi.

Ally Juma
S.L.P 218
Katavi
16 Machi 2025

Ndugu Alfa Mkanunju
S.L.P 18
Mwanza

Ndugu Rafiki,

Natumaini unaendelea vizuri. Nimeona ni vyema nikufahamishe kwamba nimehamia Katavi kikazi. Tayari nimeanza kazi rasmi katika taasisi moja ya elimu hapa Katavi.

Mazingira ni mazuri na yanayovutia, na watu ni wakarimu. Ingawa bado naendelea kuzoea, hali ya maisha ni ya utulivu na kazi yangu inaendelea vizuri.

Ningependa pia kukukaribisha uteemblee huku pindi utakapopata nafasi. Nitafurahi sana kukuona na kushirikiana nawe.

Salamu nyingi kwa familia yako na marafiki zetu wote.

Wako rafiki,
Mafuniko Mengi

12. Mwalimu anayefundisha stadi za kuzungumza na kusikiliza hukabiliana na changamoto gani? Kwa kutumia mifano dhahiri, fafanua changamoto tatu na namna ya kukabiliana nazo.

Wanafunzi wengi huogopa au huona aibu kuzungumza mbele ya wenzao. Hili huathiri mazoezi ya kuzungumza. Mwalimu anaweza kutumia vikundi vidogo vya majadiliano kuwashamasisha.

Baadhi ya wanafunzi huchanganya matamshi na lafudhi zisizo sahihi. Mwalimu anaweza kutoa mifano sahihi na kutumia mazoezi ya kurudia maneno kwa usahihi wa lafudhi.

Ukosefu wa vifaa vya usikilizaji kama redio au rekoda ni changamoto. Mwalimu anaweza kutumia hadithi za simulizi au maigizo kuendeleza usikivu.

13. Upimaji wa maendeleo ya mwanafunzi katika ufundishaji na ujifunzaji wa somo la Kiswahili una faida gani katika mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji? Eleza faida tatu.

Upimaji humwezesha mwalimu kufahamu kiwango cha uelewa wa mwanafunzi na sehemu ambazo bado zinahitaji kurejewa.

Upimaji humsaidia mwanafunzi kujitathmini na kuona maendeleo yake hali inayompa motisha ya kujifunza zaidi.

Upimaji hutumika kama nyenzo ya kupanga mikakati mipyä ya ufundishaji inayolenga maeneo yenye changamoto.

14. Taaluma na utaalamu wa mwalimu hautoshi kumfanya mwalimu afundishe bila andalio la somo. Tumia hoja tano kuthibitisha kauli hiyo.

Andalio la somo humwezesha mwalimu kupanga hatua za somo kwa utaratibu unaomsaidia kufundisha kwa mwelekeo sahihi.

Andalio husaidia kuchagua mbinu bora na nyenzo zinazofaa kulingana na maudhui ya somo na uwezo wa wanafunzi.

Humwezesha mwalimu kuweka malengo ya somo ambayo yataongoza tathmini ya ufanisi wa ufundishaji.

Andalio humwezesha mwalimu kijiandaa kimawazo na kimtazamo kabla ya kuingia darasani hivyo kufundisha kwa kujiamini.

Huongeza ufanisi wa mawasiliano ya kielimu kati ya mwalimu na mwanafunzi kwa kuwa mafunzo yanakuwa na muundo unaoeleweka.